

בית המדרש הווירטואלי (V.B.M) ע"ש ישראל קושיצקי שלייד ישיבת הר עציון שיעורים בדרכיה: אישה והלכה

צוות דרכיה, לורי נוביק

מחיצה ב: מבנה המחיצה

כיצד צריכה להיות בנויה המחיצה? האם למבנה של עזרת הנשים יש השפעה הלכתית על התפילות הנאמרות בה?

- [לחצו כאן](#) כדי לראות גרסה מעודכנת של השיעור עם כלי למידה נוספים באתר דרכיה.
- [הרשמו כאן](#) לניוזלטר כדי לקבל עוד עדכונים ותכנים ממיזם דרכיה.
- נשמח לקבל הערות והארות [כאן](#).

מאת לורי נוביק | עריכה: הרב עזרא ביק, אילנה אלצפן, ושיינע גולדברג

תרגום: שיראל גרסון | עריכה בעברית: עדיה בלנק

מבנה

[בשיעור הקודם](#) למדנו שבאופן כללי המחיצה מאפשרת לגברים ולנשים לקחת חלק בתפילה משותפת באווירה של קדושה וכבוד ראש. סיבות ספציפיות לקיומה של מחיצה הן:

- מניעת קלות ראש.
- מניעת התערבבות של גברים ונשים העלולה להוביל לקלות ראש.
- מניעת יצירת קשר דרך מבט בין גברים ונשים (כגון קריצה או סימונים) העלול להוביל לקלות ראש.
- מניעת הסתכלות (ומחשבות) לא ראויה של גברים על נשים.

האופן שבו פוסקי ההלכה רואים את מטרת ההפרדה בין המינים בבית הכנסת משפיע באופן ישיר על פסיקתם בנוגע למבנה של עזרת הנשים.

הרב יהודה הנקין, למשל, חשש בעיקר להתערבבות בין גברים לנשים ומקלות ראש. לפיכך, מצד אחד הוא לא היה חושש ממרפסת ללא מחיצה מקדימה, מאחר שהוא לא תפס את המחיצה כאמצעי למנוע מגברים ומנשים להסתכל אלה על אלה. מצד שני, הוא דרש מחיצה עמידה ויציבה כאשר האנשים נמצאים באותה קומה עם הנשים, מכיוון שווילון דק לא מספיק כדי ליצור שטח נפרד.¹

בהונגריה של המאה התשע עשרה, לעומת זאת, המהר"ם שיק סבר כי תפקידה של המחיצה הוא למנוע מגברים לראות את הנשים. הוא תמך בהקמת מחיצות גבוהות ואטומות, כדי שהראייה מבעד

¹ ניתן למצוא [כאן](#)

שו"ת בני בנים א, א

בכל תפוצות ישראל בכל הדורות לא נמצאת עזרת נשים שלא היתה מובדלת ברשות מעזרת הגברים, וברוב המקרים היו חדרים נפרדים לגמרי או עליות, ולא עלה על דעת מישהו לאמר ששני רשות הוא ענין טפל ומניעת הסתכלות בלבד הוא העיקר... ופשוט שהתופס כלשון הרמב"ם בפרה"מ [פירוש המשניות] תופס כן להחמיר ולא להקל... וצריך להיות בה דין מחיצה מובדלת רשות ולא מחיצה שהגדיים בוקעים תחתיה או שאינה עומדת ברוח מצויה...

למחיצה לא תתאפשר כלל.²

שו"ת מהר"ם שיק, או"ח ע"ז

ועתה איזה רשעים שלחו יד להרוס בעזרת נשים דבר המפסיק בין עזרת נשי[ם] לעזרת אנשי[ם] שלא תהא סגור לגמרי בקרשי[ם] רק בעמודי[ם] ויכלו לראו[ת] ולהראות... והנה חלילה לכם להכשרים לשתוק ע"ד [על דבר] הפריצות שעשו החצופים ההם כי מדינא אנו חייבים לעשות הפסק בין עזרת אנשים לעזרת נשים... שלא יראו אנשים לנשים מפני שמביא לידי קלות ראש ושאר עבירות.

כנראה שהמהר"ם שיק ואלה הסוברים כמותו לא מייחסים חשיבות רבה לנתינת אפשרות לנשים להביט אל עזרת הגברים.³ זוהי גישה שאינה מובנת מאליה, מכיוון שהמשנה על השינויים בבית המקדש מדגישה במיוחד שמרפסת הנשים נבנתה מעל החצר כדי לאפשר לנשים לראות את החגיגות. בנוסף, השולחן ערוך פוסק שנשים צריכות לראות את ספר התורה בזמן ההגבהה,⁴ דבר שקשה לעשות דרך מחיצה אטומה המגיעה עד התקרה.

בדחייתו את הטענה שיש חיוב לחסימה מלאה, מתייחס הרב יחיאל יעקב ווינברג להשפעת המחיצה על תפילת האישה כשיקול.

שו"ת שרידי אש חלק א סימן ח

אמנם רבני אונגארן מחמירים מאוד ודורשים שהמחיצה תהי[ה] גבוהה למעלה מראשי הנשים, ועוד מרחיקים ללכת ודורשים שבאם אין בביהכ"נ [בבית הכנסת] מחיצה כזו אסור להתפלל שם, ואסור לנשים לבוא ולהתפלל ומוטב שישארו בבתיהם. וודאי שכוונתם לטובה, לשמור על הצניעות כפי שהיתה נהוגה בדורות הקודמים, אבל בזמננו נשתנה המצב ונשתנו הטבעים, והנשים אם תשארנה בבית ולא תבואנה לביהכ"נ [לבית הכנסת] תשתכח מהם תורת היהדות לגמרי, ובוודאי שאסור להדיחן ולהרחיקן בגלל חומרא יתירה שאין לה יסוד מוצק בש"ס ופוסקים... ובזמננו הנשים מקפידות מאוד אם מרחיקים אותן מבתי התפילה, והליכה לתפילה בביהכ"נ [בבית הכנסת] היא בזמננו קיום היהדות לנשים ולאמהות.

מחיצה המפריעה לרצון הנשים להגיע לבית הכנסת מחבלת במטרה הרצויה. האופן שבו נשים חוות את התפילה, ואת המחיצה כחלק ממנה, הוא נושא בעל משקל הלכתי ויש להביא אותו בחשבון בעת הקמת מחיצה.

פסיקתו של הרב פיינשטיין

בסדרה של תשובות, הרב משה פיינשטיין מפרט ומבהיר מספר פסיקות בנוגע למבנה המחיצה ולמצבים שבהם היא נחוצה. השקפתו לגבי מבנה המחיצה נובע באופן ישיר מהבנתו כי מטרתן העיקרית של המחיצה ושל עזרת הנשים היא למנוע התערבבות בין גברים ונשים, בעוד שמניעה מגברים לראות נשים בזמן התפילה היא עניין נפרד, רלוונטי רק כאשר כלל ציבור המתפללים לא שומר על הלכות צניעות. להלן מספר קטעים המייצגים את פסיקתו לגבי מבנה המחיצה:

1. **גובה:** בתשובה זו, הרב פיינשטיין כותב כי הוא מעדיף מרפסת על פני מחיצה באותה קומה. עצם המרחק מפחית את הסיכוי להתערבבות, ומשום כך מחסום ויזואלי אינו נצרך. כאשר גברים ונשים נמצאים באותה קומה הוא מתיר מחיצה בגובה הכתפיים, שאמורה להספיק למנוע שיחה ומגע ביניהם:

² ניתן למצוא כאן

³ **במחיצה 1: מטרת המחיצה**, למדנו שלרוב מותר לנשים לראות גברים בזמן התפילה.

⁴ שולחן ערוך אורח חיים הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים סימן קלד, ב שמצוה על כל אנשים ונשים לראות הכתב...

שו"ת אגרות משה או"ח א, לט

בבתי כנסיות שמתקבצין שם אנשים ונשים להתפלל טוב יותר לעשות גזוזטרא שהנשים יהיו למעלה, ואם מאיזה טעם קשה לעשות גזוזטרא צריכים לעשות מחיצה ממש כזו שתמנע מלבוא לידי קלות ראש... ולכן לא סגי גם במחיצה של עשרה טפחים מן הקרקע שאינה כלום לענין קלות ראש שהרי יכולים לדבר ולהרבות שיחה עם הנשים בלי שום קושי וליגע בידיהם ואין לך קלות ראש גדולה מזו ונחשבו כמעורבין ממש ואסור... אבל מסתבר לע"ד [לפי עניות דעתי] שסגי במחיצה גבוהה עד אחר הכתפים, דהרי חזינן שהמחיצה אינה מצד איסור הסתכלות...

בתשובה מאוחרת יותר, הרב פיינשטיין קובע כי גובה הכתף הוא לפחות מטר וחצי, ויש עדיפות למחיצה גבוהה יותר. בנוסף, מאחר שלדעתו גובה המחיצה הוא קריטי במניעת התערבבות בין גברים ונשים, הרב פיינשטיין אינו בעד הגבהת רצפת עזרת הנשים כאשר לא מגביהים גם את המחיצה, אך הוא אינו אוסר מבנה כזה:

שו"ת אגרות משה או"ח ג, כג

לכל הפחות מחיצה גבוהה עד הכתפים, והוא לפי המדה לרש"י ותוס' [פות] י"ח טפחים ולרשב"ם הוא ערך י"ז טפחים עיין שם, אבל כפי שחזינן בזמננו שעד הכתפים ברוב נשים הוא פחות, לכן המיקל במחיצה דששים אינטשעס שהם חמשה פוט אין למחות.... יש בתי כנסיות שהגביהו את רצפת עזרת הנשים לערך פוט ויותר ואין מניחין להגביה את המחיצה, וזה לא טוב לע"ד [לפי עניות דעתי]... אך מ"מ איני אומר איסור ברור

האדמו"ר מסאטמר דוחה פסיקה זו. הוא סובר כי תפקיד המחיצה הוא למנוע מהגברים לראות את הנשים בבית הכנסת בכל דרך שהיא. הוא ממשיך וטוען כי מחיצה בגובה הכתף, כפי שתיאר הרב פיינשטיין, עשויה אף לאפשר סוג של התערבבות בין גברים ונשים:

שו"ת דברי יואל או"ח י

שטעה בהבנת דברי הש"ס לומר שלא הקפידו על הסתכלות... מה יועיל לזה המחיצה שעד אחר הכתפים אם הראשים והצורות מגולות, הלא יכולים להרבות בדברים ושחוק וקלות ראש, והמחיצה שבין הגופים אינה כלום...

הן עמדת הרב פיינשטיין והן עמדת האדמו"ר מסאטמר התקבלו במגזרים שונים.

לפי דיווחים שונים, הרב יוסף דב סולוביצ'יק התיר מחיצה בגובה 1.2 מטרים בשעת הדחק.⁵ פסיקה זו התקבלה פחות.

II. עיצוב וסגנון: הרב פיינשטיין מתיר שימוש במחיצה הבנויה בצורת רשת עם חורים כל עוד היא מונעת קלות ראש.

שו"ת אגרות משה או"ח ד, לב

⁵ נכתב כי הרב סולוביצ'יק התיר מחיצה שגובהה 127 ס"מ: רבי אריה פרימר, 'אישה ומניין', Tradition, כ"ג, ד (קיץ 1988): 77-54, קטע 89 בפסק הלכה למעשה (בקיימברג', מסטצ'וסטס, 1971) הרב יוסף דוב סולוביצ'יק שליט"א פסק כי על המחיצה להיות בגובה של 50 אינצ'ים. הרב יוסף אליהו הנקין התיר מחיצה בגובה עשרה טפחים, הגובה המינימלי למחיצה בהלכות סוכה, כל עוד יש וילון בחלק העליון.

רב יוסף אליהו הנקין, גבורות אליהו א, מד
ובשעת הדחק תהיה המחיצה לפחות עשרה טפחים ולמעלה מזה יהא ווילון מספיק

...שני טבלאות של עץ יפים והם עשויין לנוי וליופי נקבים נקבים... לע"ד [לפי עניות דעתי] הם ראויין לעשות מחיצה באשר דרך נקבים האלו אי אפשר לבא לידי קלות ראש...

פתחים המעוצבים בצורה מושכלת לא יובילו לקלות ראש. הם מתקבלים על דעת הרב פיינשטיין משום שהוא אינו תופס את תפקיד המחיצה כאמצעי האמור למנוע גברים מלראות נשים.

עם זאת, הוא מציין כי מחיצה עשויה לשמש תפקיד נוסף – לאפשר לאדם להתפלל אפילו כאשר ערוה גלויה בצד השני. (קריאה נוספת בנושא זה ניתן למצוא [כאן](#) ו**כאן**.) לפי גישה זו, מחיצה בגובה מטר וחצי מגבירה את החשש לראיית ערוה בזמן התפילה בקרב קהילות הפחות מקפידות על לבוש צנוע. מאידך, גם מחיצה שקופה יכולה לבוא בחשבון אם אין כלל ערוה גלויה בבית הכנסת.

בתי כנסת מסוימים אימצו פסיקה זו בכך שהמחיצה שלהם אטומה ברובה, כאשר קיים חלק שקוף או שקוף למחצה בחלקה העליון, כדי לאפשר לנשים לראות את עזרת הגברים.

שו"ת אגרות משה או"ח ג, כג

...והנה לבד ענין המחיצה שזהו דבר המחוייב אפילו נשים צנועות ביותר, יש ענין מחיצה בשביל איסור הסתכלות ממש במקומות שצריך שיהיו מכוסות שהן בדין ערוה בזמננו ... למחיצה מזכוכית שמועילה לדין המחיצה ואינה מועילה לאיסור ק"ש [קריאת שמע] ותפלה נגד ערוה...אם הוא ביהכ"נ [בית הכנסת] שאין מניחים לנשים מגולות הזרועות וכדומה ליכנס לביהכ"נ [לבית הכנסת] רשאים מדינא לעשות אף מחיצה מזכוכית....

III. הקשר: בסיטואציות מסוימות של תפילה הרב פיינשטיין סובר שאין חובה להקים מחיצה, כל עוד הגברים והנשים מקפידים על הפרדה. דוגמאות למקרים כאלה הן כאשר קבוצה מתאספת באופן ספונטני לתפילה באירוע פרטי (כגון שבע ברכות, לעומת אירוע פומבי יותר או מניין בבית האבל), או במצב שבו 'אישה אחת או שתיים' מגיעות למניין באופן אקראי:

שו"ת אגרות משה או"ח ה, יב

א. ... שאלת אם צריך מחיצה כשמתפללים במקום שאינו קבוע לתפלה, למשל, בבית אבל רח"ל [רחמנא ליצלן]. אם צריכות הנשים לילך לחדר נפרד, או שדי בהפסק אוויר. ונראה שלדינא הנשים בבית אבל צריכות ללכת לחדר אחר. והטעם דבית אבל הוי מקום שפתוח לרבים...אבל אם למעשה הנשים אינן מסכימות לעזוב את החדר, נחשב זה לאקראי, ואין להמנע מלהתפלל מחמת זה. אבל בבית חתן מדינא אין צורך במחיצה, שאינו פתוח לרבים, אלא רק לבני המשפחה. לכן די בכך שילכו האנשים המתפללים לזווית אחת שיוכלו לכון שם, ושם יתפללו. ב. ... שאלת אם צריך מחיצה לחצוץ רק בפני אשה אחת או שתיים...והנה בכל הדורות נהגו שלפעמים היתה נכנסת אשה ענייה לבית המדרש לקבל צדקה, או אבלה לומר קדיש, וההלכה למעשה בעניין זה צריכה עיון ותלויה בהרבה עניינים...ואפשר להתיר, באקראי, רק עד ב' נשים ולא יותר.

אופיים המקרי של מצבים אלה מפחית את החשש ההלכתי לקלות ראש, אפילו כאשר אין מחיצה ברורה.

עם זאת, גם מניינים אקראיים (כמו בחתונות או באירועים אחרים) יכולים להכיל נשים באופן **מודע** אם תוקם מחיצה כלשהי שתגדיר מקום לנשים המעוניינות להשתתף בתפילה. דבר זה רלוונטי גם במניינים בבית האבל. שרה רודולף, חברת מערכת בדרכיה, מסבירה את חשיבותו של רעיון זה:⁶

⁶ ניתן למצוא [כאן](#)

שרה רודולף, 'אישה מחפשת קיר'. Jewish Action.

מדוע חברותי ואני היינו צריכות לטכס עצה ולחשוב על תכנית פעולה: האם כדאי שנשאל אם אנחנו יכולות להגיע? האם כדאי פשוט לחפש את המניין ולראות אם יש מקום שנוכל לעמוד בו, בנפרד מהגברים אבל קרוב מספיק כדי לשמוע את התפילה ולענות להם? ... אני מבקשת מקום בשביל הנשים... אם נוכחותי רצויה, אז ראוי שאזמן... שיוכרז כבר התחלה, "יתקיים מניין בעוד חמש דקות; החלק הזה של החדר יהיה עזרת הגברים, והחלק הזה יהיה עזרת הנשים"? ואולי, אם היינו מוזמנות, יותר נשים היו חושבות להצטרף... אנו יכולים לכבד את כל הסיבות שבשלן נשים אינן מגיעות להתפלל בציבור ובה בעת גם ליצור קהילה המעודדת את אלה שיכולות ומעוניינות להצטרף לתפילה.

עם זאת, כפי שציין הרב פיינשטיין, כאשר גברים יוצרים מניין ספונטני במקום ציבורי עם נשים בסביבה, כמו בפינת אולם חתונות, אין צורך במחיצה בעבור נשים המצטרפות לתפילה. הגברים כבר ממילא מתפללים בלא מחיצה כאשר יש נשים בסביבתם.

מהו סוג המחיצה הטוב ביותר?

המבנה של עזרת הנשים מעביר מסר מסוים לקהילה. רצוי שהמבנה יתחשב בצרכים ובנוחות של נשות הקהילה, ובכך יהיה ברור שחברי הקהילה מבקשים לתת מענה לצרכים אלה. להלן מספר סטנדרטיים כלליים למחיצות בבתי כנסת:

- יש לוודא שעזרת הנשים מסודרת, מוארת, נקייה, מאובזרת בסידורים, מחוממת או ממוזגת ונגישה לנשים בכל תפילה ולכל אורך התפילה.
- יש לדאוג לכך שעזרת הנשים תהיה אזור לנשים בלבד לאורך התפילה.
- יש לאפשר לנשים לראות ולשמוע את החזן ואת קריאת התורה באופן מיטבי, בהתאם לקהילה.

דבורה רובין מסבירה מדוע סטנדרטים אלה בעלי חשיבות כה רבה, ומדוע היא אופטימית בנוגע ליישומם:⁷

דבורה רובין, 'תפילה בפינות חשוכות', Jewish Action, אביב 1998.

בשבתות, בימים טובים, ובפרט בימים הנוראים, כוונות המתפלל נתרמות מראיית בעל התפילה; מראיית ספר התורה נקרא ומוגבה; מראיית התקיעה בשופר; ומראיית ההקפות בהושענא רבא.בימינו, בבתי כנסת רבים, יש צורך בהפעלת הדמיון כדי להרגיש חלק מהתפילה. קשה יותר גם לעקוב אחר דרשת הרב כשאינן אפשרות לראות את פניו. הפתרון שאומץ בבתי כנסת מסוימים להסית את הוילונות בזמן הדרשה אינו מביא בחשבון את העובדה שחלקנו לא חשות בנוח עם החשיפה הפתאומית. ישנם בתי כנסת אורתודוקסים שניסו לתקן את המצב. הטכנולוגיה לכך בוודאי קיימת, לדוגמה: מראה חד צדדית, שילוב של זכוכית חלבית ומסך; תריסי עץ מכווננים; וכמובן, מרפסות, במיוחד מרפסות מדורגות, מאפשרות ראות טובה. התקנת מחיצות כשרות וידידותיות לנשים לא צריכה להיות מסובכת או יקרה; כל שנדרש הוא רצון טוב ויצירתיות.

גם עם כל האפשרויות הקיימות היום לעיצוב המחיצה הידידותית ביותר, עדיין תיתכן מורכבות במציאת האיזון בין שיקולים הלכתיים לבין העדפות של נשים, במיוחד מכיוון שההעדפות יכולות להשתנות במידה רבה אפילו בין חברות אותה קהילה.

לדוגמה, הגמרא מציעה את האפשרות של מרפסת, וגם הרב פיינשטיין מציין כי זו האופציה העדיפה.

⁷ ניתן למצוא כאן

אך לא כל הנשים יכולות לעלות למרפסת בקלות, ולא כל בתי הכנסת בנויים בצורה המאפשרת לבנות מרפסת. בנוסף, כבר ראינו שחוויתן של נשים מול המחיצה היא בעלת חשיבות הלכתית בפני עצמה, ונשים רבות מעדיפות אפשרויות אחרות.

האווירה התורמת לתפילה מלאת רצינות אינה אחידה בעיני כולן. יש שאוהבות לשיר, אחרות מעדיפות להתפלל בשקט. בעת השירה, יש נשים שיעדיפו תפילה במרפסת שתאפשר להן לשיר בחופשיות רבה יותר, כשנשים אחרות עשויות להעדיף להתקרב לגברים כדי לשמוע אותם יותר טוב. בעבור חלק מהנשים, תפילה בקבוצה גדולה יותר של אנשים היא חוויה עוצמתית, בעבור אחרות זה מסיח את הדעת ומציף. ישנן נשים המעדיפות את הפרטיות היחסית שהמרפסת מספקת, בעוד שאחרות מעדיפות תפילה לצד הגברים כדי להדגיש שלכל אחד בבית הכנסת יש חלק שווה בתפילה.

כך לדוגמה, לשתי נשות חינוך והלכה בנות זמננו, דבורה קלפר ורחלי וינשטוק, יש שתי גישות שונות למחיצה.

דבורה קלפר מאמינה בכל ליבה שעל המחיצה להיות לצד הגברים:⁸

דבורה קלפר, 'מה בתי הכנסת שלנו מלמדים אותנו', Times of Israel, 28 באפריל, 2017.

אם עזרת הנשים נמצאת מאחורי עזרת הגברים, יש לסדר את המבנה מחדש בהקדם האפשרי... כאשר מסדרים את בית הכנסת כך שנשים וגברים יהיו אלה בצד אלה, מעבירים מסר המדגיש כי הם שווים בחשיבותם, ומאפשרים לנשים לשמוע ולראות.

רחלי וינשטוק מעדיפה חלל אטום כדי לאפשר תפילה נלהבת ומלאת התעלות.

רחלי וינשטוק, "מחיצות של תקווה", מקור ראשון 21.2.2020

התיקון הגדול שנעשה במקדש, בהפרדה בין גברים לנשים, אפשר לי סביבה נטולת מתח מיני, שבה אני יכולה להביא את תשוקות הנשמה לבורא בשחרור של הקול והגוף עד לקצה, במקום מוגן ובטוח, שמאפשר לתפילה זכה וטהורה לפרוץ ללא חשש. המחיצה האטומה שדרכה אני לא רואה את הגברים, שמשאירה אותי בנוכחות חברותי בלבד, מאפשרת לי לראות את הקולות ולחקוק אותם בליבי.

בקיצור, לא קיים פורמט של מחיצה אידיאלית אחת לכולם. מאחר שמבנה המחיצה נובע מאופן הבנתנו את מטרת המחיצה, המחיצה הטובה ביותר היא כזו הנבחרת ומיושמת בהתאם לקווי האופי ההלכתיים של כל קהילה.

אתגרים נוספים נובעים מכך שלא כל בתי הכנסת בנויים בצורה שיכולה להכיל את כל סוגי המחיצות, ולא לכולם יש את התקציב לכך. ואפילו אם יש מקום ותקציב, בתי הכנסת עלולים להסתייג מהקצאת שטח או משאבים כספיים לעזרת הנשים, כאשר עזרת הגברים נוטה להיות הרבה יותר מלאה לאורך השבוע, בעוד שעזרת הנשים לא. נשים נוטות פחות להגיע למניינים באמצע השבוע כשעזרת הנשים פחות מזמינה.

אחת הדרכים לשבור את המעגל הזה ולשפר את חווית הנשים כחלק מהתפילה בציבור היא לוודא שנשות הקהילה לוקחות חלק פעיל בעיצוב המחיצה ועזרת הנשים.

תפילה בציבור

המבנה של עזרת הנשים עשוי להיות גם בעל השפעה על מעמדה ההלכתי של התפילה המתקיימת

⁸ ניתן למצוא כאן

בתוכה. פוסקי הלכה דנים בשאלה זו בהקשר של גברים המתפללים בעזרת הנשים.

מדוע לעיתים קרובות גברים מתפללים בעזרת הנשים או נכנסים אליה בזמן התפילה?
אישה המגיעה להתפלל בבית הכנסת שלה באמצע השבוע לעיתים תופתע לגלות שגברים יושבים בעזרת הנשים. זוהי תופעה נפוצה בחלק מהקהילות.

אין הסבר אחד לתופעה. לפעמים עזרת הגברים עמוסה וצפופה, ומפאת הדוחק הגברים נכנסים לעזרת הנשים בהנחה שאף אחת לא תגיע. לפעמים גברים מאחרים למניין, ועזרת הנשים מהווה מרחב המאפשר להם להשתתף בתפילה או אפילו רק להניח תפילין מבלי שאחרים ישימו לב להגעתם המאוחרת. לפעמים גבר פשוט מחפש מקום יותר אינטימי ואישי להתפלל בו שעדיין מאפשר לו להתפלל במניין.

ישנם גברים הנכנסים בחופשיות לעזרת הנשים בזמן שנשים מתפללות בה כדי לענות לשיחת טלפון או לקחת ספר. לעיתים קרובות הם מניחים שההפרדה קיימת רק כדי להרחיק את הנשים מעזרת הגברים, בעוד שהגברים יכולים להיכנס לעזרת הנשים ללא כל חשש הלכתי. תפיסה זו מתעלמת מהדיון ההלכתי בנוגע להתערבות במהלך התפילה, המחייב הפרדה בין גברים ונשים משני צידי המחיצה ללא קשר לחשש מהסתכלות על בני המין השני.

כניסה של גברים לעזרת הנשים, תהא סיבתם אשר תהא, יכולה להשפיע על האווירה ולהותיר נשים בתחושה שזהו לא באמת מרחב נשי. אישה המגיעה לתפילה ומוצאת גבר בעזרת הנשים עשויה לחוש שלא בנוח להיכנס. היא אף עלולה לחוש אשמה, כאילו היא "הבריחה" את הגברים או הפריעה לתפילתם. כתוצאה מכך, נשים עלולות להתייאש מלהגיע לתפילה בציבור, מה שמהווה בעיה כאשר לאישה יש סיבה ספציפית להגיע להתפלל במניין.

בשנים האחרונות, קהילות מסוימות תלו שלטים המזכירים לגברים שעזרת הנשים היא מרחב המיועד לנשים בלבד, ומבקשים מהם לא להיכנס אפילו אם נשים אינן נוכחות בה ואפילו אם הם רק רוצים להיכנס לרגע כדי לקחת משהו. בכך, הקהילה מציגה מסר ברור לכל חברה שהשתתפותן של נשים בתפילה מוערכת ומכובדת כחלק מחוויית התפילה בציבור, ואנו מתקדמים לקראת תקופה שבה לא יהיה צורך בשלטים כלל.

אם נניח בצד את השאלה האם מתאים שגבר ישהה שם, האם גבר המתפלל בעזרת הנשים יכול להיספר כחלק מעשרה המתפללים במניין? התשובה לשאלה זו עשויה להיות תלויה באפשרותו של הגבר לראות ולהיראות.

ערוך השולחן פוסק כי גבר המתפלל בעזרת הנשים לא יכול להיחשב כחלק מהמניין.

ערוך השולחן אורח חיים סימן נה

ודאי העומדים בעזרת נשים לא יצטרפו עם העומדים בבהכ"נ [בבית הכנסת] אף שיש חלונות מעזרת נשים להבהכ"נ [לבית הכנסת] ורואים אלו פניהם של אלו כיון שמחיצות גמורות הן הווין שתי רשויות

עם זאת, הוא מתאר מצב שבו עזרת הנשים היתה מבנה נפרד מהחלק המרכזי של בית הכנסת והחלוקה בין המקומות היתה מוחלטת.

המשנה ברורה, לעומת זאת, פוסק שאפילו האדם המתפלל בסוג זה של עזרת נשים יכול להצטרף לתפילה בציבור ולהיות חלק ממנה, ואף מציע כי הוא יכול להיספר למניין:

משנה ברורה סימן נה, נב

פשוט העומדים בעזרת נשים ובמחיצה המפסקת יש חלון ומראה להם פניו משם מצטרף עמהם לעשרה וכ"ש [וכל שכן] דאם יש בלעדו עשרה נחשב תפלה בצבור עי"ז [על ידי זה]...

הרב יהודה הנקין מציע שתי סיבות לכך שהמתפללים בעזרת הנשים יכולים להשתתף בתפילה בציבור יחד עם אלה המתפללים בעזרת הגברים: תקרה משותפת, ומעין התקבצות של כל התפילות בבית הכנסת לחלל המרכזי.⁹

שו"ת בני בנים ב, ז

...במחיצה שאינה מגיעה לתקרה שאז נחשבת כבמקום אחד עם הצבור... שכיוון שעיקר תשמיש עזרת נשים הוא שנשים מתפללות ועונות שם לתפלה של הגברים ומקשיבות לקריאת התורה... לכן עזרת הנשים נגררת אחרי עזרת גברים ובטלה...

ברוב בתי הכנסת המודרניים, עזרת הנשים נמצאת תחת אותה תקרה עם עזרת הגברים, או בנויה כך שתהיה פתוחה לכיוון עזרת הגברים.

אף שעזרות הגברים והנשים נחשבות כחלקים נפרדים במובנים מסוימים, תפילה בעזרת הנשים אכן יכולה להצטרף לתפילה בעזרת הגברים.

אנו דנים בנושא ההשתתפות של נשים בתפילה בציבור [כאן](#).

קדושה

בבית הכנסת יש רמה מסוימת של קדושה, מקדש מעט, מה שמונע מאיתנו לנהוג במרחב זה בחופשיות שבה אולי היינו נוהגים במרחבים אחרים. בפועל, בתי כנסת בימינו בדרך כלל מוקמים על תנאי. זה מאפשר לרחבת בית הכנסת לשמש למגוון רחב יותר של מטרות, כגון אכילה.

מה לגבי עזרת הנשים? קדושתה של עזרת הנשים ביחס לחלל המרכזי של בית הכנסת שנויה במחלוקת.

החכמת אדם כותב כי בעזרת הנשים לא קיימת קדושה כלל:

חכמת אדם שער איסור והיתר כלל פו
דעזרת נשים אין בו קדושת בית הכנסת כלל

ככל הנראה הוא טוען שרק נוכחותו הקבועה של מניין מעניקה קדושה לבית הכנסת. וככל הנראה הוא דיבר על מקרה שבו המבנה של עזרת הנשים היה מופרד יותר משאר בית הכנסת מאשר מה שמקובל כיום.

פוסקים אחרים, כגון הרב אליעזר ולדנברג, פוסקים כי אכן חלה קדושה בעזרת הנשים, מאחר שזהו מרחב המוקדש לתפילה, אך היא פחותה מהקדושה של עזרת הגברים שבה מתקיים המניין:

שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן יא

הן אמת דהדעה המהלכת בספרי שו"ת רבותינו האחרונים ז"ל הוא דיש חלות קדושה גם על עזרת נשים, אבל זה מודים כמעט רובא רובא של הפוסקים שעד כדי קדושה של בית כנסת עצמו לא בא זה.

⁹ ניתן למצוא [כאן](#)

עמדות אלה עשויות לספק הסבר לכך שבקהילות מסוימות משתמשים רק בעזרת הנשים למטרות נוספות מעבר לתפילה, כמו קידוש בשבת.

ערוך השולחן, לעומת זאת, חולק על ההבחנה הזו. הוא פוסק כי אפילו כאשר עזרת הנשים נמצאת במבנה אחר, עצם העובדה שנשים מתפללות שם משרה בה את קדושת בית הכנסת במלואה:¹⁰

ערוך השולחן אורח חיים סימן קנד סעיף ז

וכן בהכ"נ [בית הכנסת] של נשים יש עליה קדושת בכה"נ [בית הכנסת] כיון שהנשים מתפללות שם.

עזרת נשים הבנויה כראוי מאפשרת לנשים וגברים להתפלל באווירת קדושה, מבטאת את תפקידה ההלכתי ועונה על צרכי הקהילה כולה.

¹⁰ ראה גם:

שו"ת שואל ומשיב מהדורה א חלק ב סימן כב
שבאמת עזרת נשים יש לו ג"כ [גם כן] קדושה והרי במקדש ה[ית]ה עזרת נשים אף כי במקדש מעט ועכ"פ [ועל כל פנים] מותר לשנות ולא מקרי מוריד מקדושה